דברים שאין בני אדם עומדין עליהם אלא אם כן נכשלים בהן ישנן תחת ידיך קצין תהיה לנו ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש וגו' אין ישא אלא לשון שבועה וכן הוא אומר לא תשא את שם ה' לא אהיה חובש לא אהיה מחובשי עצמן בבית המדרש ובביתי אין לחם ואין שמלה שאין בידי לא מקרא ולא משנה ולא גמרא וממאי דילמא שאני התם דאי אמר להו גמירנא אמרו ליה אימא לן הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש כלל לא קשיא כאן בדברי תורה כאן במשא ומתן: **מתני'** מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו מאה סעודות ועיגול של דבילה וחבית של יין ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ואם היו פיקחין עושין עמו חשבון אחר השבת להיכן מצילין אותן לחצר המעורבת בן בתירה אומר אף לשאינה מעורבת ולשם מוציא כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף ר' יוסי אומר י"ח כלים וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו עמי: **גמ'** והא תנא ליה רישא ג' סעודות ותו לא אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל יבא להציל מציל את כולן בא לקפל אינו מקפל אלא מזון ג' סעודות ר' אבא בר זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת בעי רב הונא בריה דרב יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מאי כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי (א) מדאמר רבא אטעיה רב שיזבי לרב חסדא ודרש ובלבד שלא יביא כלי שהוא מחזיק יותר מג' סעודות ש"מ כבא להציל דמי ושפיר דמי א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא מאי טעותא אמר ליה דקתני (ה) ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף כלי אחר הוא דלא אבל בההוא מנא כמה דבעי מציל: ועיגול של דבילה כו': חשבון מאי עבידתיה מהפקירא קזכו אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן אמר רבא חסידי אגרא דשבתא שקלי אלא אמר רבא הכא בירא שמים עסקינן (ב) ולא ניחא ליה דליתהני מאחרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח והכי קאמר ואם היו פיקחין דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת: ולהיכן מצילין כו': מ"ש הכא דקתני לכם ומ"ש הכא דקתני עמי אמרי גבי מזונות קתני לכם משום דלא קא חזו (ג) אלא מזון ג' סעודות אבל גבי לבושים קתני עמי משום דקחזי ליה לכולי יומא: ת"ר לובש (ד) מוציא ופושט וחוזר ולובש ומוציא ופושט ואפילו כל היום כולו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר שמנה עשר כלים ואלו הם שמנה עשר כלים מקטורן ואונקלי ופונדא קלבוס של פשתן וחלוק ואפיליות ומעפורת ושני ספרקין ושני מנעלים ושני אנפילאות וב' פרגד ותגור שבמתניו וכובע שבראשו וסודר שבצוארו: **מתני'** ר' שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור מפני שהוא מחרך ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאין בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים לפי שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב טלית שאחז בה האור מצד אחד נותנין עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה מיתיבי טלית שאחז בה האור מצד אחד פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה וכן ספר תורה שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה

הוא

דברים שאין אדם עומד בהן. על בוריין לאומרן כהלכתן: **אלא אם כן נכשל בהן.** עד שאומרן ב' וג' פעמים בשיבוש דהיינו טעמי תורה המסותרין: **לא אהיה חובש.** איני רגיל להיות חובש חבוש בבהמ"ד. אהיה הורגלתי כמו שחוק לרעהו אהיה (איוב יב) אני הוה: **וממאי.** דמשום דיש בהן אמנה הוא דילמא על כרחיך צריכים שישיבו האמת: **דאי אמר להו גמירנא.** אותן טעמי תורה: **אמרי ליה.** שואלים אימא לן: **ומשני הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש.** מודה הוא על האמת שלא יגע בתורה: **בדברי תורה.** היו נאמנין ואין מתהללים על שקר: **מתני' ועיגול של דבילה.** שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה: **ואם היו פקחין.** ליטול שכרן כפועלים: **כל כלי תשמישו.** שצריכין לו לאותו היום כגון כוסות וקיתוניות: **י"ח כלים.** מפרש להו בגמרא. שכן דרך ללובשן בחול יחד אבל טפי מהכי לא ואינו פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים: **גמ' בבא להציל.** ט)[שהציל] בסל [אחד] כדקתני סל מלא ככרות ואינו טורח אלא להצילן מתוך הדליקה בבת אחת מציל כל מה שבסל דהא חדא זימנא הוא מה לי פורתא מה לי טובא: **בבא לקפל.** סלים הרבה זה עם זה לטרות [ולאוספם] ולחזור ולהוציא מזון ג' סעודות הוא דיכול להציל בסלים הרבה ותו לא שכל א' טורח בעצמו הוא: **פירש טליתו וקיפל והניח.** הביא אוכלין והניח וחזר והביא והניח מהו: **כבא להציל דמי.** הואיל ואין כאן אלא כלי אחד ובפעם אחת הוא מוציאם: **או כבא לקפל דמי.** הואיל וטורח לאסוף ולכנוס: **אטעייה רב שיזבי לרב חסדא.** י)[עד] שדרש לפניו והודה לו רב חסדא ולהא מתני' דאמרן לעיל (דף קיז:) נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ודרש רב שיזבי לרב חסדא ובלבד שלא (ה) יתן כלי המחזיק יותר משלש סעודות והודה לו רב חסדא ומדאמר רבא אטעייה שמע מינה טעותא הוא דאפילו מחזיק סעודות הרבה מותר כיון דחד מנא הוא והאי כמקפל ונותן בכלי אחד דמי דהא מעט מעט הוא טופל כ)ומטפטף בו ש"מ בחד מנא כבא להציל דמי: **מאי טעותא.** מנא לך דטעותא הוא בידיה: **אמר ליה.** מדקתני בה בברייתא: **ובלבד שלא יביא כלי אחר כו'.** ש"מ כלים טובא הוא דאסירי אבל בחד שפיר דמי: **מהפקירא וכו'.** דהא הצילו לכם קאמר להו לצרכיהם ואם פקחים הם יעכבו הכל הוה ליה למיתני: **מדת חסידות.** שמחזירין לו: **חסידי אגרא דשבתא שקלי.** בתמיה. אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה. ואע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה ומהפקירא קא זכו מיהו חסיד לא מיקרי אא"כ מוותר משלו: **הכא בירא שמים עסקינן.** המציל הוה ירא שמים הוא ולא חסיד לוותר משלו: **דלא ניחא ליה דליתהני מאחריני.** בזכייה דהפקירא לידע דלא מרצונו הפקירו: **ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח.** דלאו חסיד הוא (ו) ולמחול על שלו: **והכי קאמר כו'.** כלומר דהאי אם היו פקחין דמתני' לאו פקחין בדין קאמר ליטול את הראוי להם דאם כן יעכבו הכל הוה ליה למתני אלא לאו הכי קאמר הני יראי שמים אם פקחין הן בהלכות שבת דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא דמעיקרא לאו אדעתא דשכר פעולה נחית עושין עמו חשבון. והכי קאמר אדרב חסדא נמי קאי אלא לא שבקיניה לרב חסדא לקיימיה למילתיה: ל)**לחצר המעורבת.** ואפי' הכי טובא לא ליזול כדאמר לעיל (דף קיז:) מתוך שבהול אי שרי לאיעסוקי בהצלה כולי האי אתי לכבויי: **מקטורן.** מנטו"ל: **אונקלי.** לבוש רחב כעין שריביש"א ובלשון ערבי מחשיא"ה: **פונדא.** אזור חלול מעל למדיו: **קלבוס.** גבי"ש: **חלוק.** קמיש"א על בשרו: **ואפליון.** סדין להתעטף בו כולו: **מעפורת.** לעטף ראשו: **ושני ספרקין.** פיישול"ש: **אנפילייאות.** קלצו"ש של למר: **פרגוד.** גנילי"ש ובלשון אשכנז קניפו"ן: **תגור.** על חלוקו מבפנים: **וסודר שבצוארו.** ותלויין ראשיו לפניו לקנח בו פיו ועיניו: **מתני' עור של גדי.** לח: **מפני שהוא מחרך.** מן האור ובלע"ז רטריי"ט ואינו נשרף ומתוך כך הוא מגין על התיבה: **בין מלאים.** מים: **שאינן יכולין לקבל.** כח האור מפני שחדשים הם:

גמ'

אידי ואידי בבא לקפל. פירש הרב פורת דלקפל היינו אפי' בא לקפל דלר' אבא אין חילוק בין לקפל בין להציל דאפילו להציל בכלי אחת לא שרי אלא מזון ג' סעודות אבל אין נראה לומר דלהציל שרי אפילו מאה סעודות בכלי אחת גם לרבי אבא דאם כן הוה ליה לאוקומי מתני' אידי ואידי בכלי אחת וכאן בבא לקפל וכאן בבא להציל: **נותן מים מצד זה.** פירש רשב"ם לאו דוקא על הטלית דהא קי"ל כפ' דם חטאת (זבחים צד:) דכנגד שרייתו זהו כיבוסו ולעיל בסוף פרק שמנה שרצים (דף קיא.) פירשתי:

גרס

מסורת הש"ס

א) ס"ח טעם, ב) עירובין לה:, ג) לעיל קיז:, ד) [לעיל יט:], ה) לעיל קח: עירובין נט:, ו) [פי' בגד דקיק שלובש אדם על בשרו ערוך], ז) [פי' מסוה], ח) [תוספתא פי"ד], ט) [רש"ל], י) ס"י, כ) [נ"ל ומטלטל ער' רש"ל], ל) [שייך לעיל במשנה].

◆

תורה אור השלם

1 ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חבש ובביתי אין לחם ואין שמלה לא תשימני קצין עם: ישעיהו ג ז

2 לא תשא את שם יי אלהיך לשוא כי לא ינקה יי את אשר ישא את שמו לשוא: שמות כ ז

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לקפל דמי תא שמע מדאמר רבא: (ב) שם בירא שמים עסקינן דלא: (ג) שם דלא קא חזי ליה אלא: (ד) שם תנו רבנן לובש ומוציא: (ה) רש"י ד"ה אטעייה וכו' ובלבד שלא יביא כלי: (ו) ד"ה ובחנם וכו' דלמחול:

◆

גליון הש"ס

מתני' ולובש כל מה שיכול ללבוש. ע"ל דף סה ע"ב: גמ' מקטורן אונקלי ופונדא. עי' לעיל דף נט ע"ב תוס' ד"ה תני התניא: שם ושני ספרקין. נזכר במתני' פרק כ"ט משנה ב דכלים: מתני' עור של גדי. עיין לעיל דף מט ע"א תוס' ד"ה טומנין:

◆

רבינו חננאל

מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו ק' סעודות. [ו]אקשינן איני והא תני רישא מצילין מזון ג' סעודות ותו לא. ושני רב הונא לא קשיא רישא בבא לקפל, פי' כגון שמקבץ מתוך הבית מקומות [הרבה] ונותן בכמה כלים, שאין לו להציל אלא מזון של ג' סעודות בלבד. סיפא [נ"א: סופא] במציל כולן בכלי אחד כמות שהוא, ואע"פ שאין זה הטעם כאשר פירשנו, כי רישא במקפל ונותן בכלים שנים ושלשה. וסיפא במציל בכלי אחד כמות שהוא, מפורש. והיינו דבעי רב הונא בריה דר' יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מהו, כבא לקפל דמי או כבא להציל דמי, דמגלי לן שאם קיפל בכלי אחד ונוטלו וחוזר וקיפל בכלי אחר ונוטלו זהו לקפל, פשיטא שאינו מציל אלא מזון ג' סעודות. וכי קא מבעיא שקיפל והניח בתוך טליתו וחוזר וקיפל והניח בתוך טליתו, כי אמרינן כיון שמקפל ומביא כמקפל דמי ואסור, או דלמא כיון שהיא מונח בתוך טלית אחד ונוטלן כאחד, כבא להציל דמי ושרי. ומפרשא [נ"א: מפרשה] בגמרא בסוף יציאות השבת, והנה הרי תלמידי מר מציל בחד מנא כבא להציל [illegible] בפלוגתא דר' אבא בר זבדא ורב הונא [illegible] כדפרשינא לעילא, דאסיר לרב הונא ושרי לר' אבא בר זבדא, ומתנייתא נמי מתלמוד א"י דאמרי על מצילין סל מלא ככרות, מכיון שיכול ליקח מה שבו כבין שיכלה סעודה אחת היא, והאי כמימרא דרב הונא. ובא ר' אבא בר זבדא ופירק אחר ואמר, רישא דמתניתין במציל לחצר אחרת, שאין לו להציל אלא מזון ג' סעודות בלבד בין בכלי אחד בין בשנים שלשה כלים. וסיפא במציל באותה חצר, שיש לו להציל אפילו ק' סעודות, בין בכלי אחד בין בכמה כלים. ולענין בעיא דרב הונא בריה דרב יהושע, פשיט מדאמר רבא הא מילתא [illegible], ובלבד שלא יביא כלי אחר מחזיק יותר מג' סעודות, ש"מ בבא להציל [נ"א: להחזיק] דמי ש"מ. והכי קא [illegible] טעותא דרש רב חסדא שלא יביא כלי מחזיק יותר מג' סעודות, שמעינן מינה כי אפילו אם יביא כלי שמחזיק [illegible] וינית בו ויטלנו כולו בבת אחת שפיר דמי. א"ל רב נחמן בר יצחק מאי טעותא. פירוש מנ"ל דטעותא [illegible]

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כג כב סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף ו [וסימן שא סעיף מד]:
נו ב מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף יז:
נז ג מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ז:
נח ד ה מיי' שם הלכה כה טור שו"ע שם סעיף ח:
נט ו ז מיי' שם הלכה כג כג טור שו"ע שם סעיף ו:
ס ח ט מיי' שם הלכה כד טור שו"ע שם סעיף ט:
סא י כ מיי' פרק יב שם הלכה ד ה סמג שם טוש"ע שם סעיף כב:
סב ל מיי' שם הלכה ו טור שו"ע שם סעיף כג כד:

◆

לעזי רש"י

מנטו"ל. גלימה.
שריביש"א [שרוינ"א]. לבוש רחב.
גביי"ש [גנביי"ש]. מקטורן כרופר.
קמיש"א. חולצה.
פיישול"ש [פיישול"א]. רצועה.
קלצו"ש [קלציי"ש]. גרב, נעל קל.
גנילי"ש [ייגוליל"ש]. בתי-ברכיים.
קניפו"ן [קניהושי"ש]. מכנסי-ברכיים (בלשון אשכנז).
ריטריי"ט. מתכווץ (או מכווץ).

◆

מוסף רש"י

אלא אם כן נכשלים בהן. כשהתלמיד נכשל בשמועתו פעם ראשונה ושניה הוא נותן לב לעמוד על שמועתו (חגיגה יד.). **או:** שיכשל בהן לטרוח טעות דכלמיהו והוא נותן לב ומבין (גיטין מג.). **ולובש כל מה שיכול ללבוש.** דברי ר' מאיר, ואפילו עשרה חלוקים זה על זה (לעיל קכ.). **ובלבד שלא יביא כלי אחר.** מתוך שהוא מהר על כלים הרבה ישכח שהיא שבת (לעיל קיז:).

◆

רבינו חננאל (המשך)

אם היו פקחין שיודעין דכי האי גוונא לאו שכר שבת הוא, הואיל ומהפקירא קא זכו, ואינון האי דמהדרו ליה לבעה"ב כגון מתנה מדידהו היא, עושין חשבון כשיעור שכרם ושקלי ליה, דשאר שבקי ליה לבעה"ב. [ו]סוגיא דשמעתא החסיד גדול הוא ירא שמים. ולשם מוציא כל כלי תשמישו. לחצר המעורבת. לכן בתירא אף לשאינה מעורבת. ולובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול להתעטף ואפילו יתר מי"ח כלים, וכן הלכה, וקא משמע לן שמותר להערים. ירושלמי תני אין מערימין ר' יוסי בר אבין אמר מערימין. ועל זה אמרינן בגמרא דפורפת על האבן ועל האגוז כו', תיבעי למאן דאמר מערימין תיבעי למ"ד אין מערימין. ואומר לאחרים בואו והצילו עמי, שכן דרך בני אדם שהשאיל כליו בשבת. פי' י"ח כלים דקאמר ר' יוסי, [מקטורן] כמו מעיל, ובלשון ישמעאל (כרכום) [ברנוס] שיש לו בית ראש וענודה בו הלובשו ויש (לו) [לה] לולאות וקרסים [שהוא הוורה (שמחבקן), והוא] כמו מלבוש. אונקלי. בגד דקיק שקורא [בלשון ישמעאל] מערקה, שלובש אדם על בשרו והולם כל גופו. ובן שנינו בענין תפילין של יד צריכה והב ונתנו על בית יד של אונקלי שלו, הרי זה דרך החיצונים. פונדא. גם היא מגעת עד למטה מטיבורו של אדם וקורין לו בלשון פרסי פשת. [נ"א: בלשון ישמעאל בישתן] תקשר כתשב אפודה, והיא אפוד האמורה בתורה, ויש בה כסים כסים כנגד הלב ותחת הידים. קנבוס של פשתן, חלוק התחתון שלובשין אותו ונקרא גלאלה. חלוק, הוא (המלובש) [המלביש] העליון, וקורין לו (ורבנין) [ורבקאנה]. שני ספרקים [illegible] והם [נ"א: והוא] בלשון יון הסכנסים. ושמענו שאמר הגאון נטריה רחמנא (רם תפנקין) [ומתפנק] שמלבישין בהן הידים עד האציל ויש בהן בתי אצבעות. שני מנעלים, כמשמעו. שני פרגוד. בלשון ישמעאל גוראבי. אנפליאות. גם הן מנעלים לשוקים. סלין. (ואנין) [ואינון] שעל השוקים [illegible] ושבצוארו. ר' שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי וכו'. אמר רב יהודה טלית שאחז בה האור מצד אחד נותן עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה. והא ודאי גרם כיבוי הוא. ואקשינן עליה מתניתא טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה [illegible]